

dies tuū, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te... et firmabo regnum ejus. Ipse adificabit domum nomini meo, et stabilitus thronum regni ejus usque in sempiternum. Ego ero ē in patrem, et ipse misericordia in filium. Quō aciem mentis et sp̄ritūs sui Propheta his verbis intendebat? in Salomonem, et teste S. Pauli, Hebr. 1, 5, etiam in Messiam, i. e., Christum; in figuram et figuratum; et quod hoc loco dicit, tan in uno quin in altero, modo quārum illorum decente, implictum est. Salomon enim unus ē maximus terra regibus factus est; adificavit templum Domino; et Deus in eum velut dilectissimum filium, singularia paterni amoris officia exercuit. Sed et Messias noster Jesus Christus secundum carnem descendit ex Davide; secundum potentiam et dignitatem est Rex regum, cuius regni non erit finis; secundum naturam verò divinam est Dei Filius naturalis, consubstantialis Patri; adificavit seu fundavit Ecclesiam legis nove, quasi regnum et thronum Dei sempiternum. Quid jam in hoc absurdū? quid contradictoriū? quid fraudulentū aut seductoriū? At non potius ex harmonia seu consenso genui hujus sensū (litteralis et mystici) potius eluet infinita Dei sapientia, quæ, sicut sola in omnes quantumvis remotissimos rerum eventus penetrat, ita etiam futura sapientissimè ordinare, et longè distantiā per viciniā tanquām imaginem et figuram designare seu portendere potest?

56. Quores XIII: *An prophétia sint efficacē argumentum ad veritatem religionis christiane demonstrandam?* Resp. affirmativè contra impian olim Theodori Mopsuestiani doctrinam in synodo V ecumenicā damnatam, negantis, utlā prophetis vim probandi inesse; item contra Grotium eamē doctrinam posterioribus seculis revoquentem, cūm ait (1), prophetias non in vim argumentū proprie adhiberi, sed duntaxat ad illustrandum et confirmandum rem jam creditam. Quae sententia, ut benē inquit Huetius, tota Socii fermento turget; ejus quippe discipuli, i. e., Sociniani, eamē avīdē arripiunt atque defendere conantur. Apicen autem temeritatis attigit impius Collinus Anglus, dūm prophetis utpote mērē typis, mysticis et anagmaticis, nullam probandi vim inesse contendit, indequā christianam religionem, que his prophetis maximē niteretur, luculentē falsam promunire non reformidat.

Verum contra hos omnes, eorumque doctrinam, 4° Christus ipse veris prophetias ad probandum usus est, Joan. 5, Judæos incredulos remittens ad Moysem Prophetam: *Scrutamini Scripturas... illas sunt, quae testimonium perhibent de me... Si crederitis Moysi, crederitis forsan et mihi; de me enim ille scripsit.* Sic etiam duos discipulos in Emmaus euntēs reprehendit, quōd editis de se prophetis modicam fidem adhiberent, dicens ad eos, Luc. 24: *O stulti et tardi corde ad*

(1) Verba Hugois Grotii in suo Commentario in Matth. cap. 4, v. 22, divina vaticinia deprimitis sunt ista: *Huc igitur omnia, et quae alia sua ejus generis, satis locis excutenda, non in vim argumentū propriè adhibent, sed ad confirmandam et illustrandam rem jam creditam.*

credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetae! In eamē sententiam allocutus est ibid. etiam Apostolos: *Hoc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, quoniam necesse est imperi omnia, quae scripta sunt in lege Moysi, et Prophetae, et Psalmis de me;* ergo ex ipsius Christi effatū patet, prophetas esse potens argumentum ad probandas fidei veritates. 2° Idipsum testantur etiam Apostolorum principes, Petrus et Paulus. Nam prior, Epist. 2, cap. 4, prophetas vocat *firmiores propheticum, sermonem;* posterior verò, cum Romæ Judæos ad se convenientes christiana legi informare vellet, *sudebat eis de Jesu ex lege Moysi et Prophetae, à manu adesperatam.* Act. 28. Hoc eodem argumento tanquam validissimum usus est apud Agrippam regem, Act. 26, vñque argumento agnoscens Agrippa, dum a Paulo interpellaretur: *Credis, rex Agrippa, Prophetae? statim respondit: In modico suades, me Christianum fieri: ergo ex prophetae potest solidum vere religiosum argumentum desumi.* 3° Ex prophetae fortissimum argumento petere conseruenter omnes veteres christiana religiosi defensores et Patres gravissimi. S. Justinus M. in *Apologia* primā pro Christianis num. 30, ait: *Sed ne quis nobis opponat nihil obstat, e quoniam et is qui apud nos dicitur Christus, homo et ex hominibus arte magica, que dicimus miracula ediderit, ac propterea Filius Dei esse visus sit, jam demonstrationem instituimus, non dicentes credentes, sed futura antequā fiant predictibus necessariā fidem habentes, eo quod ipsi oscula ita, ut practica fuerint, evenisse et evenire videamus; qua sanè demonstratio vobis quoque, ut arbitramur, maxima et verissima videbitur.* Et num. 35, ita pergit: *Quae enim incredibilia erant, et fieri non posse hominibus videbantur, ab Deo per spiritum propheticum futuro praenuntiavat, ut cum evenissent, fides eis non derogaretur, sed ex eo quod essent predicta, crederentur.* Similiter *Origenes Prophetae* oracula passim contra Celsum adhibet, eamē probacionem ex prophetae peccatum L. 2 vocat, *ixxviii. ñxviii. validissimum demonstrationem.* Similia quoque habent S. Irenaeus, lib. 2 advers. Hares, cap. 12, qui non prophetiarum veritatem miraculis, sed miraculorum Christi veritatem prophetis comprobatur; Terutianus, qui librum suum adversus Judæos hāc absolvit clausula: *Huc aut prophetae nega, que coram evidenter, et adimpleta, cūm leguntur; aut si negas utrumque, in eo erum adimpleta, in quem sunt prophetata;* S. Augustinus (1), Lactantius (2) Eusebius (3), atque innumerū alii. 4° Ipsa natura verē prophetia, que per se certam dicit cum veritate connexionem, utpote a solo Deo tanquam causa efficiente proveniens, demonstrat, invictum ex veris prophetis argumentum ad stabilendam religionem peti posse.

37. At inquires: Apostolus, 1 Cor. 14, expressè ait:

Itaque lingue in signum sunt non fideliibus, sed infidei

(1) L. 12. adv. Faustum, cap. 46; tract. 58 in Joannem; L. 1 de Conf. Evang. c. 11.

(2) L. 5 Insit. cap. 5.

(3) Prepar. L. 1, cap. 3.

bus; prophetae autem non infidelibus, sed fideliibus; ergo prophetas non habent vim argumenti efficacis ad convincendos infideles de veritate christiana religionis, sed duntaxat utiles sunt fideliibus ad illustrandam rem jam credidam. R.: Nego cons. et suppositum, quid hoc loco nomine *prophetarum* intelligatur vaticinia seu predicationes futurorum; sed, ut interpretis consentiunt, hic per prophetas intelliguntur exhortationes sacre seu et interpretationes S. Scripture, laudes divine, aut cantus sacri in Ecclesiis, prout patet ex illis verbis initio cit. cap. 5 positus: *Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad edificationem, et exhortationem, et consolationem.* Unde jā supra nom. 8, monimū *z̄ prophetare non semper futurorum predictionem* (dua hic agimus), sed interpretationem diuinarum Scripturarum, aut laudes Dei vel cantus sacros designare.

Scholion: Reliqua adversariorum (efficaciam prophetarum ad demonstrandam christianam religionis veritatem inserviant) argumenta in precedentibus questionibus jam preoccupavimus, aut in subsequentibus diluemus.

58. Quores XIV: *Utrum prophetae aliqui possint esse efficacē argumentum ad stabilendam religionem christianam, etiamē ille propriis auribus non audiebit prophetas vaticinantes, ne eventum talibus prophetis respondentem viderit propriis oculis?* Resp. affirmativè. Nam 1°, nil velle pro certo habere nisi quid quis propriis oculis vidit, et propriis auribus audivit, extrema pertinacia et insipientia indicium est. Si enim in nobis certum esse posset, nisi de quo ipsime oculati et auriti testes sumus, sequeretur, quid etiam dubitandum sit de veritatis, de quibus nemo sane mensis dubitat, e. g., an unquam date fuerint Athenæ, Babylon, Ninevæ, Roma, etc.? Nam istas urbes propriis oculis non vidimus. An unquam datum sit Socrates, Plato, Aristoteles, Homerus, Virgilius, Cicero, etc.? Nam hos tam parum propriis oculis vidiimus, aut propriis auribus loquentes audivimus, quam Moysen, Isaiam, Jeremiam, Danieliem, aut alium ē Prophetae. 2° Ultr̄m, e. g., Jeremias hoc vel illud vaticinatus sit; et utrum ejus vaticinia fuerint impleta, est questio facti; sed questiones facti a nobis absque prudenti dubio aut periculo errandi decidi possunt ex testimonio aliorum, si sint testes omni exceptione maiores, etiamē ipsamē tale factum, e. g., Jeremias prophetarem, propriis auribus non audiuerimus; nec eventum prophetie respondentem propriis oculis viderimus. Nisi enim questiones facti ex aliorum fundatissimo testimonio sine periculo errandi decidi possent, pessimè essent constituta tribunalū iudicium et magistratus, lique omnes, qui publica mente gerunt. Hi quippe omnes, si nemini nisi propriis auribus et oculis fidem habere debent, sapientissime neque remunerari, quos requitatio ratio postulat, neque res punire poterunt, prout horum sclera merentur. Recet igitur et sapienter credimus testibus omni exceptione majoribus, si de aliquo facto testantur, quod quidem nos propriis oculis non vidimus, nec alio

59. Quores XV: *An testimonium historicum de existentiā prophetarum et prophetarum ab eis editarum,*

harumque adimplitione, nihil de sua certitudine amittat ob longissimam temporum, quibus ista contigissa dicuntur successionem? Resp. negativè. Nam universum nondum est, quid testimonium, quod ob omnes suas circumstantias certum est, propter longam successiōnem temporum nihil de sua certitudine amittat; id quod Cl. Thomas Cerboni (1) sequenti ratiocinatione demonstrat: *Certitudo rei alicuius, ut per se unicuique patet, pendet ab argumentis ipsius creditibilitatis;* ergo si argumenta creditibilitatis eadem perseverant, ipsa res eodem modo creditibilis persistit, et atqui, quanvis longum tempus fluxerit, tamen argumenta creditibilitatis semper eadem perseverant, ergo successio temporum de certitudine rei alicuius nihil detrahit. Ergo contra apertam rationem inserviant, qui propter successionem temporum certitudinem alicuius facti semper minuit, ac tandem

(1) De Theologiā revelatā tom. 1, l. 2, lemma 12, pag. 404 et 103.

omnino evanescere, geometrica methodo se demonstrare somniati sunt (1). Infiniti quidem calculi fieri possunt; verum, si arbitraris suppositionibus illimitantur; quales suppositiones, tales et calculi sunt. Ut ergo per calculationem hac de re institutum evincatur, rem aliquam aliorum testimonio confirmatum per successionem temporum suam certitudinem amittere, illud demonstrari debet, testimonium aliorum, quamvis idem perseveret, eandemque evidentiam habeat, tamen non esse idem, eamdemque evidentiam non habere, si ad solam successionem temporum advertatur. Id autem numerum quād evinci posse, quicunque demum calculi instaurantur, per se manifestum est. Nam quod semel verum est, semper est verum, quicunque tandem successionem temporum præterfluxisse ponatur; nam successio temporum non facit, ut non fuerit, quod semel fuit... Ergo successio temporum vertitates rerum non immutat; ergo neque etiam facit, ut testimonio multorum confirmatione non sit, quod revera confirmata fuit; ergo testimonium, quod ob omnes suas circumstantias... certum est, propter ipsam successionem temporum de sua certitudine nihil amittit.

Verum ut nullus hac de re ambiguitati, vel obscuritate locus esse possit, *impresso*, quam aliqui eventus mente causat, a convictione, seu persuatione, quam inducunt argumenta credibilitatis, distinguenda est. *Impresso* consistit in admiratione, gaudio, tristitia, aliquisque passionibus, que factio aliquod magni momenti comitari solent; *convictio* autem, seu *persuasio*, est firma assensio mentis propter evidentiā, ob quam aliquid revera factum esse dubitari non potest. *Impresso*, secundum distantiam temporum atque locorum, datā proportionē minuitur, at fieri potest etiam, ut propter longinquitatem temporum prorsus evanescat; præcipue si, quod contingit, neque attentare meditetur, neque ad nos aliquo modo pertineat. Verum *convictio*, seu *persuasio*, eadem omni tempore perseverat, quodauseque suspectum ex ratione, que in illam semel induxerunt. Hucus laudanssemus auctor, qui insuper addit et recte monit certitudinem alicuius facti, licet propter successionem temporum non minuitur, tamen successus temporum augeri posse. Verum enimvero (inquit) propter successionem temporum alicuius facti certitudinem augeri posse contendit. Suffragio, auctoritate atque consensio multorum fieri, ut res aliqua certior evadat, nemo negaverit; sed quod major fuerit successus temporum, suffragium quoque, auctoritas, et consensio multorum magis extendi potest; ergo, propter successionem temporum, alicuius facti certitudine augeri potest; ergo, si successionem temporum factum fuisse con-

(1) Hoe Traigius tentavit, Theolog. Christ. Princip. Mathem. cap. 11, proposit. 17, qui etiam eo usque dementie devenit, ut post ter mille quingentos à Christi ortu annos evangelicam historiam amplius probabile futurum non esse, divinare non dubitaverit.

stet ut multi sapientia, doctrina, atque sanctitate præcelentes viri, non solum in rem aliquam (quam gestam) consenserint, que licet suo tempore non contingit, tamen omnino credibilitatis argumenta retinerent, sed etiam in defensionem illius tum scriptis laboraverint, tum omne malum sustinuerint, et ipsam vitam profuderint, res illa procud dubio semper certior evadit; sed hoc in omnibus iis contingit, de quibus cum deisticis disputationem nos habemus, ergo hæc talia sunt, ut propter successionem temporum certiora semper evaserint. Tunc ergo de iis certiores sumus, que paucis, quam de iis, que multo ante annis continguntur, quando que remotiora sunt, vel non retinet pristina argumenta credibilitatis, vel subsequentium temporum homines illa rationabilis de causis in dubium revocant; certum, si ea et pristina argumenta credibilitatis relevant, et homines omnium temporum suo testimonio constantissime confirmaverint, dubitari non potest, quod maiorem gradum certitudinis semper acquirant.

Corollarium: Ex dictis consideranti facile patet certitudinem de existentiā sanctorum Prophetarum, et prophetiarum ab eis editarum, harumque adimplitione propter longam successionem temporum ab illis usque ad nos extensam, non modò non immutat, sed potius auctam fuisse; cum traditio de existentiā illorum vaticiniorum, corumque adimplitione sit antiquissima æquæ ac constantissima, ad nos usque prospicat.

40. Quæres XVI: *An demonstrari possit, quod eventus a Prophetis predicti non acciderint fortuito et que casu?* — Resp. affirmativè contra famosum Rousseau, qui, ut in dubium revocet, quod in Prophetis divina virtus argumentum evidenterissimum occurrit, at, nunquid fuisse demonstratum, non accidisse contingenter atque casu, ut eventus prophetis responderet. Verum contra est 1°: Nil in mundo reaps, fit casu mere fortuito, sed omnia sunt iuxta sapientissimam Dei ordinacionem, ea vel positivè voluntis, vel, si peccata sint, permittentis; quamvis nos mortales ab eis ordinationes sepè ignoramus, aut ad eas non attendamus, sicut multa causa fortuito contingere nobis videantur. 2° Probè notandum, fieri non posse, ut, que conexione inter se nullam habent, semper inter se quoad omnia etiam minutissima fortuitio, atque casu convenient; potissimum verbū si pendeat à liberis causis, tisque multiplicibus et omnino diversis quod in dolore, ingenio, institutione et alia omnia; vel si sint contra naturalem ordinem, consuetumque aut nature, aut hominum agendi modis sed talia sunt, que factis multo ante tempore propriebus omnino etiam quoad minutiora responderent (1).

(1) Vide Cl. Hermannum Goldhagen, p. 2 Introduct. in S. Scripturam, sect. 4, num. 189, 195, ubi eum Cl. Houtevillio quatuor ex omni numero prophetas, et quatuor scilicet majoribus Prophetae delibat, et paulo fuisse ostendit, eos tam multa, tam varia, tam ab omni expectatione aliena, tam longe à temporibus, cuius propheticarum, remota distinctissime pre-

PARS VI. SECT. I. DE PROPHETIS GENERATIM SPECTATIS.
ergo evidentissimè constat eventum non fortuitum, aut casu respondisse prophetis.

41. Quæres XVII: *An Prophetæ contraria docuerint, et sibi contradixerint?* — Resp. negativè. Falsum enim hanc esse Spinosa contra sanctos Prophetas prolatam calumniam, jam supra, quest. 7, num. 20, ostensum est, et paulo infra (1) adhuc magis ostendemus.

42. Quæres XVIII: *An prophetie semper sint impete, aut implente?* — Resp. Prophetie divinitus inspirata, seu quas Ecclesia Romano-Catholica tantum veras prophetias agnoscit, semper sunt implente aut implenda. Contradicunt quidem increduli, et opponunt prophetiam Jone de interiū urbis Nineve non impletam; prophetiam Jeremie de Sedeçia regi in pace dormitorum, cui tamen ambo oculi effossi, ejusque filii in ipsius prospectu occisi sunt; prophetiam Isaiae de morte regis Ezechiei pariter non impletam, et similia. Communiones et promissiones Prophetarum, inquit Du Marsais (2), sèpè effecta carebant suo. Jonas predicabat urbem Nineveh intra 40 dies subvertendam; cum autem eventus vaticinio non responset, diebat Deum, potenter Ninivitam commotum, decretum suum revocasse. Jeremias nomine Dei promitebat Sedeçia, ipsum in pace dormitorum; et tamen postea eidem ambo oculi adimpliti sunt, postquam gemini eius filii in ipsius prospectu occisi fuissent. Verum hi et similes incredulorum assulsum contra vaticinia sanctorum Prophetarum vani sunt. Non enim genuinam notionem habent communicatorie sententiae, qualis fuit illi Jone adversus urbem Nineveh. Sententia enim communicatoria solet esse implicitè conditionata, ni respiccat reus; cum igitur ante clausos 40 dies Ninivitae resipuerint, mirum haud est ei fuisse parciunt. Aut an Deus fortasse debuisset penitentibus non parcere? Sed, o immanum tyrannum! hic exclamasset adversarius. Igit recte conclusimus prophetiam illam fuisse conditionatam, que conditione non impletā, nec debebat, nec poterat impleri. Præsens hoc ipse Jonas; hinc tanopere detracit, exequi mandatum divinum annunciandi Ninivitam interitum, prout postea affluit, quia vaticinio suum adversus Ninevem videbat non impleri, orans ad Dominum fassus est his verbis: *Propter hoc præoccupavi, ut fugerem in Tharsis. Scio enim quod Deus clemens et misericors es, patiens et multa miserationis, et ignoscens super malitia.*

Negue felicitè propheti Jeremias cap. 34, ut Du Marsais blasphemat. Prædictum enim Jeremias Sedeçie regi Jerosolymam expugnandam, ipsum in manus Nabuchodonosoris perterritum, et captivum addendum fore Babylonem, ibi in pace moriturum, et multo regum suorum antecessorum sepelendum et vлагendum; et omnia hæc impleta sunt, ut Jeremias

nuntiasset, ut prorsus incredibile sit, illos natura

quidam sagacitate previdisse, aut eventus his prophetis exactè respondentes fortuito duntaxat, casu contingit.

(1) Perlege sequentem quest. 18.

(2) Vide Cl. Nonnotte, *Dictionnaire de la religion*, tom. 5, art. *Prophéties*, S. 2, pag. 367.

prædictum. Quamvis enim in captivitate fuerit mortuus, tamen decessit in pace, id est, naturali, non violentâ morte. Hoc enim duxerat vult sacer textus ibidem dicens: *Non morieris in gladio, sed in pace morieris.* Atque ita evenisse testantur etiam Hebrei in sua Chronologiâ, quam Seder Olam, id est, *Historia seculi appellant: ubi etiam planctur ei exhibuit commemorant (1).*

Quod vero attinet vaticinium Isaiae, 4 Reg. 20, de morte viciniæ Ezechiei, illud fuit conditionatum, sicut predicitus Jone de interiū urbis Nineve, ita, ut verborum illorum: *Morieris enim tu, et non vives, sensus sit: Morieris certè ex vi hujus morbi; justa naturalem causam ordinationem, oportido lethalis est, nisi Deus extraordinario modo sanet, qui uetus mederi jam potest.* Ita quoque Eliseus, 4 Reg. 8, quamvis sciverit, Syria regem agrotantem moriturum morte violentâ, quia Hazaël illum suffocatus erat; tamen cum veritate respondit, futurum, ut Syrie rex convalesceret, nimis intelligendo, quantum ad vim morbi attinet (morbus enim non era lethalis), et nisi aliis mortis causa extrinseca accedat. Et convalueret etiam, nisi alia vis extrinseca et violenta agravitadi accessisset.

43. Instant I. Auctor operis de *Spiritu Judaismi* ait: *Percepit nequit, quoniam Propheta Judæus (qui erat Jonas) Ninivitam convertere posset, quibus religio Judaïca prorsus erat incognita. Sufficit, quid Ninivitæ verum Deum agnoverint; quem haud dubie agnoscebant, cum ad eum perponentiam confugerint, ejusque iram penitendo placarent. Simile exemplum habemus in Achab, regе Israelis, qui, quamvis idololatra et impius, tamen communione plurimum malorum ab Eliā factā territus, se coram Deo vero humiliavit, et tempore veniam obtinuit (2); quia de re consulte Cornelium à Lap. (5), aliosve interterps.*

44. Instant II. Auctor citati operis de *Spiritu Judaismi*, aliique increduli (4), dicunt: *Mos Prophetarum erat, ut, quando falsa prædicti, ad honorem eum in tuto ponendum dicerent se à Domino de losos fuisse, Dominum ad se missis spiritum menitacem, et ut illos quos perire solebant, falso vaticinio decepti, in ruinam precipitarentur. Sic quadrigeniti propheti Domini deciperant Achab regem Israel et Josaphat regem Juda, eis predicendo ferme exutum pugnae adversus Syros inuenide. Solus ipsa prophetia Michæas veritatem fassus est. Jeremias contradixit Prophetam Hananiam, cui Dominus proregi Jerosolymam expugnandam, in manus Nabuchodonosoris perterritum, et captivum addendum fore Babylonem, ibi in pace moriturum, et multo regum suorum antecessorum sepelendum et vlagendum; et omnia hæc impleta sunt, ut Jeremias*

nuntiasset, ut prorsus incredibile sit, illos natura

quidam sagacitate previdisse, aut eventus his

prophetis exactè respondentes fortuito duntaxat, casu

contingit.

(1) Vide Tiranum Comment. in Jerem. 54, 5.

(2) 5 Reg. 21, 20, usque ad finem hujus capituli.

(3) Comment. in 5 Reg. 21, 27 et 29.

(4) Tindal, e. 15, p. 232 et 233, *Bible expliquée*.

Morgan, tome 2, p. 165, 205.

t. 9 : *Propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum; ego Dominus decepi prophetam illum.* Sed agit illi de idolatriis et pseudopropheticis, ac sensus est : *Decipi illum pernisi; toleravi ejus mendaces prophetas et promissiones, ut per eum puniam interrogantes idola et horum prophetas.* Sermo enim hoc loco sicut eliam capite precedente, est de falsis propheticis, qui fallaci response populum decipiebant, et simulabant se esse Prophetas Domini, tales quatenus non erant. Unde illis communiquerat Dominus, Ezech. 15, 5 his verbis : *Vix propheticis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident!* Similiter quadringentis illi impostores, qui Achabum et Josaphat falsa predicatione decepserunt, non erant Propheta Domini, sed pseudopropheta Achab regis impii et idololatrorum. Certe ex S. Scriptura clare patet, non hos pseudopropheticos, sed solum Michaeam ibi fuisse *Prophetam Domini.* Nam ita, 5 Reg. 22, 6, legimus : *Congregavit ergo rex Israel prophetas quadringentes circiter viros...* Dicit autem Josaphat : *Non est hic Propheta Domini quispiam, ut interrogenus per eum? Et ait rex Israel ad Josaphat: Remansit vir unus, quem possumus interrogare Dominum;* sed ego eodum, quia non propheetat nisi bonum, sed malum, *Michaeas filius Gemla.* Eni solos Michaeas (1) appellatur ab Achabo Propheta Domini, et ex tota illo capitale 22 l. 5 Reg. manifestum est, non quadringentos illos viros, sed solum Micheanum ibi fuisse Prophetam Domini. Et profecto ipsi solus geminis illis regibus veritatem non dissimulavit; sed exauditus non est, in modo loco premii in carcere a rege Achab detrusus est, 5 Reg. 22, 26, 27. Porro, dum cit. cap. v. 25, Deus dicitur *dellisse spiritum mendacium in ore omnium prophetarum,* i. e., pseudopropheticorum, eo solum sensu spiritum mendaci illis dedidisse dicitur, quo magnos peccatores excusat et inducat; hoc est, permittebat, cum a spiritu mendace obnsideri et recipi; ut interpres orthodoxi (2) recte expoununt.

2° Falsum est, quod Propheta Domini deciperit regem Achab. Hic enim, ut modo demonstratum est, non Propheta Domini, sed a suis pseudopropheticis deceptus est.

3° Falsum est, quod Dominus Hanania id, quod erat oppositum vaticinio Jeremiae, inspiravit. Hanania enim non fuit Propheta Domini, sed pseudopropheta, quem Jeremias, verus Propheta Domini ita est allocutus : *Audi, Hanania, non misit te Dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Idcirco haec dicit Dominus: Ecce mittam te a facie terrae; hoc anno morieris; adversum enim Dominum locutus es. Et mortuus est Hanania propterea in anno illo, mense septimo, Jer. 18; 15, 47.*

(1) Iste Michaeas est alius et diversus ab alio Michaeli, qui inter minores Prophetas sextus est positus. Ille enim prior alterum Michaelem censum et plurimos annis precessit; quoniam prophetebat sub Josaphat et Achab; alter vero sub Joachim, Achaz et Ezechia; ille prior in Israel, alter in Iudea.

(2) Vide Cornelium à Lap. Tiriunum, aliquos proportiones interpres Comment. in Ezech. 14, 9. Item in 5 Reg. 22, 20 et 22.

43. Instant III. Apostoli *viciam mundi finem* preannuntiantur. Unde etiam quidam Patres opinabantur propinquum esse mundi interitum; et tamen haec predicatione Apostolorum post septuaginta secula nondum est implita; ergo non omnes prophetae, quas Christiani tanquam divinitus inspiratas venerantur, impletas sunt. — Resp.: Apostoli non hoc sensu propinquum mundi finem dicebant, quasi post panes dies vel annos mundus interitus esset. Hanc enim opinionem expresso rejicit D. Paulus, et in Epistola 2 ad Thessalonicenses monet fidèles, ne se falsa persuasionem infici sinerent : *Rogamus autem vos fratres, ait 2 Thess. 2, 2, ut non citio moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum (quasi divinum, aut propheticum), neque per sermonem (scilicet nostrum); erant enim qui mentiebantur, se ex ore Pauli audisse, quod instaret dies Domini;* neque per Epistolam tanquam per nos missam (h. e., si quis epistolam aliquam tanquam a nobis scriptam proficeret), *quasi instet dies Domini.* Itaque longè alio sensu in sacris litteris vicinus dicitur mundi finis; quia nimis ultima est mundi aetas. Si enim tempus nomine origine mundi usque ad illius finem dividamus in primum, medium et novissimum, sive in legendam nature, Moysis, et gratiae, tempus legis gratiae (licet ad multa secula extensus) est ultimum, cui aliud non succedit, sed sola aternitas. Sie apud Isaia 2, 2, dicitur in novissimi diebus (h. e., in novissimo tempore, puta Messie) *parparatus mons domus Domini in vertice montium, etc.* Sic etiam, quando S. Joannes, Epist. 1, cap. 2, v. 18, inquit : *Filioli, novissima hora est, intelligit ultima mundi aetas, qui venturus est Antichristus, et ejus precursores (1), vel etiam ideo prophonicus dici potest mundi finis, quia hoc plures sint secula usque ad extremi judicij diem tam apud Deum milie anni sunt instar unius diei, prout S. Petrus modò allatam incredulorum objectio nem preoccupans, distinctè ait, Epist. 2, cap. 3, v. 3 et seqq. : Venient in novissimi diebus illas, quae jacte proprieas concupiscentias ambulantes, dicentes: Ubi est pronostico aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturarum... Unum vero non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut milie anni, et milie anni sicut dies unus. Ex quibus verbis patet, quod Apostoli sensu incredulorum plene proueniorunt, et quod id, quod nostra aetas pseudo-philosophos tanquam fructum docte sua inquisitione evulgant, in Apostolorum scriptis jam ante septuaginta secula refutatum fuerit.*

Ceterum, si aliqui Patres finem mundi tanquam proximum per errorum annuntiantur, id mirandum non est; cum Christus ipse, Matth. 24, dixerit, quod die illa et horum nemo sciat, neque angelii celerum, nisi solus Pater. Sunt autem alii Patres, qui mundi finem non tam propinquam esse, asseverarunt. Sie S. Chrysostomus, homil. 9 in Matth., ait : *Moram autem*

(1) Vide Menochii Comment. in 1 Joan. 2, 18.

faciente sponso... non parvum temporis spatium interjectum ostendit.

46. Queres XIX : *An libri Prophetarum V. T. sint authenticí, vel potius suppositi, serius confici, ac Prophétis illis falso attributi?* — Resp.: Sunt authenticí, nec serius confici, nec Prophétis illis falso attributi. Antequam id probem, observo, quod olim contrarium senserit Porphyrius, et poster Spinoza, ac post hunc magna caterva incredulorum philosophorum. Porphyrius quidem propriè impugnat solus Danielis prophetae, et eam dimicat ob causam, quia illa: ipsi videbant nimis clara et aperta; sed Porphyrii sectatores jam adcaesiores facti, ex simili causa etiam exterorum Prophatarum vaticinia carpebant, sed contra est: Liber Danielis jam diti ante Antiochi tempora exiit; nam teste Josepho, lib. Antiq. 11, cap. 8, Jerosolymis a summo pontifice Jaddus appellato hic liber ostensus est regi Alexandre M., qui non solum extraordianari reverentiam summo pontifici et memorato libro exhibuit, sed etiam Judaeos singularibus favoribus exinde prosecutus est. Verba Josephi Judei loc. cit. sunt : Alexander... in urbem (Jerosolymam) pervenit, et ascendens in templum... pontifici quoque qui sumum honorem habuit. Ostensore sibi Danielis libro, in quo Graecum quendam Persas debellatur significat, hunc ipsum se esse interpretatus, letus dimisit multitudinem. Sequenti vero die, votatis eis (i. e., Judeis), jussit, ut, quidquid vellent petarent. Pontifice autem potente, ut patris legibus vivere sibi licet, atque septimo anno concederetur eis tributorum immunitas, concessit omnina... etc. Jam vero stabilitas haec veritate, quod liber Danielis Prophete jam tempore Alexandre M. extiterit, hoc ipso omnis timor panicus, ne fors iste liber suppositus, aut ab impostore aliquo confictus, et Danieli fraudulenter attributus sit, evanescit. Is enim, qui hunc dolim nectere voluissest, ipsomet debuissest verum esse Propheta, quia in scriptis Danielis multa facta predicuntur, quae dū post mortem Alexandre M. contigerunt. Sic cap. 9, v. 26, Angelus Gabriel Danieli predicti devastationem civitatis Ierusalem, et templi a romano exercitu deo Tito factam. Sic cap. 11, predicuntur bella posteriorum Alexandri M., puta Seleucidarum regum Asia et Ptolemaeorum Aegypti, ac tandem, v. 21, sermo fit de Antiochis Epiphane, in quo Antichristus, ejusque tyrannis descrribitur.

Porro, si Danielis scripta (ut hacten ostendimus) authentica et nequaquam supposita sunt, tunc negare scriptis Jeremias aliud suspicari licet. Huic enim Daniel testimonium perhibet, dum cum nominat Prophétam, et ad ejus vaticinia provocat, dicens, cap. 9, v. 2: *Anno uno regni ejus (Darii), ego Daniel intellixi in libris numerum anorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophétam, ut completerent de solutionis Ierusalem septuaginta anni.*

Quod autem Prophétias Isaiae, ceterorumque Prophatarum attinet, ex tam arcto nexo cum tota historiā populi Iudaici cohærent, ut nemo ex gravi aut ve-

risimili quādam ratione de illarum authentiā dubitare queat. Et universim loquendo, edicant increduli, si possunt, et nominent virum, à quo, locum ubi, et tempus exactè determinent, quo dolosa illa suppositio fictarum prophetiarum facta sit; sed ita ut antiqüissima et perenni Patrum traditioni non contradicant. Profectò id non poterunt. Unde manenus in possessione, et contra quenvis incredulam aut scepticam palam asservimus, quod Propheta Iudaici populū res futuras reapsē predixerint; et quidem ejusmodi res; que humani intellectos ac perspicacie spheraam longè superant, ut iam supra, quest. 7, num. 16, demonstravimus.

47. Corollarium. Ex dictis patet falsum quoque esse, quod propheticis, quas in scriptis veteris Testamenti habemus, primū post adventum Christi à Christianis fuerint confictae, et in libros V. T. intruse, ut Christus et religio christiana divinitus preannuntiata et approbata videretur. Falsa, inquam, et apprime injuria haec assertio est; cum veras esse, non suppositas prophetias, quas in libris V. T. habemus, ipsi etiam Judei, infensissimi hostes Christi et religionis christiane semper fassi sint, et hodiendum fataentur. Praterē, genuinas et non confictas esse illas prophetias, sed divinitus inspiratas, declaravit Ecclesia, illas ponendo in Canone librorum divinorum, Ecclesia, inquam, Romano Catholica, que in rebus fidei et morum, adeoque etiam in proponendo fidelibus Canonem sacrorum librorum, es infallibilis iudex, prout orthodoxi theologi in tractatu de Religione ex instituto ostendere solent.

48. Queres XX : *An propheticis etiam falsis sedis faciunt?* Resp. negativē. Nam omnis propheta, si sit propriæ talis est, a Deo auctore qui falsam religionem signis aut prophetis approbare nequit. Certe oracula gentilium non erant prophetice propriæ tales, ut supra, num. 23, ostendimus.

49. Queres XXI : *An etiam homines nequam et peccatores possint habere, et quandoque habeant spiritum propheticum ac predicant verum?* Resp. affirmativē. Verē enim prophetarum Balaam et Caiphas uterque sceleratus, prout alii jam diximus. Rationem autem, cur dominus prophetarum etiam malis hominibus communiciari a Deo possit, et quandoque illis communicetur, S. Thomas (1) assignat istam, quia Deus utitur etiam malis in utilitatem bonorum, atque ita fit, ut veritas magis credibili evadat, quia etiam ei adversarium testimonio confirmatur. Verba doctoris Angelici loc. cit. sunt: *Deus utitur etiam malis ad utilitatem bonorum. Unde et per Prophetas deum aliquis vera prebeat; tum ut credibilius fiat veritas, quae etiam eis adversariis testimonium habet, tum etiam quia cum hominibus talia credunt, per eorum dicta magis ad veritatem inducuntur. Aliam adhuc rationem idem S. doctor alibi affect, scilicet hanc, quia dominus prophetiae est gratia gratis data, que aliqui conferri potest, quin eidem conferatur gratia gratum faciens, i. e., gratia sanctificativa.*

(1) 2-2, quest. 172, art. 6, ad primum.

cans, per quam homo fit amicus Dei. « Bonitas hominis, inquit laudans S. doctor (1), in charitate consistit, per quam homo Deo unitur. Quocumque ergo sine charitate esse possunt, communiter inveniri possunt in bonis et malis. In hoc enim divina bonitas praecepit commendatur, quodam non bonis quam malis uitio ad suum propositionem implendum, et ideo utriusque tam bonis, quam malis, illa dona largitur, que ad charitatem necessariam dependentiam non habent. Propheta autem non habet necessarium quandam colligantiam eum charitate proper dum: primò, quia propheta est in intellectu, charitas in affectu.... Secundò, quia propheta datum alicui propter utilitatem Ecclesie, et non propter seipsum. Contingit autem aliquem utiliter quantum ad aliquid desertere Ecclesie, qui in se bonus non est... Unde propheta et operatus miraculorum, et ecclesiastica ministeria, et alia hujusmodi, que ad utilitatem Ecclesie conferuntur, inveniuntur quandoque sine charitate, que sola homines bonos facit. »

Observandum tamen hic est, quod donum propheticum, quavis sit gratia gratis data in utilitatem aliorum destinatum, tamen etiam in utilitatem eorum, quibus hoc donum conceditur, dari possit, et sepè datur; et tunc Deus per gratiam gratias facientem seu sanctificatam sese transfert in animos eorum, quibus donum prophetice communicatur, eosque Prophetas simul, et amicos suos constituit. Si autem prophetice donum ad utilitatem aliorum sollemmodo communicatur, tunc nulla hujusmodi gratia transfusio sit in eos, quibus communicatur. « Diendum, inquit S. Thomas (2), quod donum prophetice aliquando datur homini et propter utilitatem aliorum et propter propria mentis illustrationem; et hi sunt, in quorum animas sapientia divina per gratiam gratam facientem se transverser amicos Dei et Prophetas eos constituit. Quidam verè consequuntur donum prophetice solum ad utilitatem aliorum, qui sunt quasi instrumenta divina operationis. Unde Hieronymus dicit super Matthaeum, c. 7, v. 22: *Prophetare, et virtutes facere, et demonia ejicere, interdum non est meriti ejus qui operatur, sed vel invocatione nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum, qui invocant, et utilitatem eorum, qui rident et audiunt, conceditur.* »

50. Queres XXII: « Quomodo illi textus Deuter. XIII, 1, 2 et 3: *Si surrexerint in medio tui Prophetae, aut qui sonnum se vidisse dicat, et prædixerit sicutum aliquem portentum, et evenierit, quod locutus est, et dixerit tibi: Eamus et sequamur deos alienos.... non audies verba prophetæ illius, aut somniatoris, intelligendus sit? Aut an Spiritus propheticus etiam alicui communicetur ad conformatam doctrinam falsam, e. g., sequenti deos alienos, et exercendi idolatriam? » Resp.: Donum prophetie nulli communicatur à Deo ad conformatam doctrinam falsam: neque citatus textus id dicit, sed longè alium sensum*

(1) De Veritate, quest. 12, art. 5.

(2) 2-2, quest. 172, art. 4, ad yrrimum.

habet. Afferunt autem interpres orthodoxi triplicem hujus textus expositionem, quarum nulla concedit, aut supponit, donum prophetie dari posse ad confirmandum falsum. Prima expositio est eorum, qui dicunt in citato textu esse argumentationem ex hypothesi impossibili, quā interdum in loquendo uti solemus, ita ut sensus sit: Etiam si fieri posset (quod tamen impossibile est), ut quis veram prophetiam cum eventu et miraculo conjuncte edaret, et sic ad idolorum cultum incitaret, talis audiendum non est; ferme sicut Paulus, Galat. 1, 8, ait: *Licet nos aut Angelos de celo evangelizet robis, præterquam quod evangeliizarimus robis, anathema sit.* Altera expositio est, quod in citato Deuteronomii loco sermo esse videatur de nomine, qui fingeretur se per somnum habuisse visionem rei future, et qui eventu, quem naturali sagacitate prævidet, prænuntiat, ad idolatriam incitat. In hoc casu iubet Deus eventum hujusmodi non curare; cum satis ex perversa talis somniatoris doctrina pataret, divinam ac propriè tam proleptionem hic esse non posse. Tertia denique, et Tirini, aliorumque judicio genuina expositio est hæc: « Propheta, sive à Deo is sit, sive à demone afflatus; sive falsa edat prodigia et facta ad sua impia doctrinae confirmationem, sive vera olim ediderit ad veritatem conformatam, atque his modis et auctoritate veri Prophetæ comparari; si tamen post contingat, ipsum idolatriam suadere, nullo modo audiendum est; qualiscumque tandem ille Propheta sit, quantumcumque signum ediderit, et quantumcumque portenta, que predixerat, eveniant. » Talis Propheta fuit, e. g., Balaam, qui verus fuit prophetæ, et res futuras, longè remotas, et veras prædictas. Sic de regno Christi, instar stellæ ex Israele nascituri, item de Amalek, de Cinecis, de regno Romanorum, eorumque excidio, Num. 24, vaticinatus est. Nihilominus mansit in impietate sua, et secerito consilio suo Israelitas ad idolatriam et impudicitiam induxit.

51. Queres XXIII: *An et quomodo prophetia vera à falsis disciri possit?* Resp.: Characteres vero prophetie sunt sequentes. 1° *Prophetæ eventus*, hoc est, si que propheta predixit, ipso eventu compleatur. Unde in Scripturā, Deut. 18, hoc assignatur signum, falsum prophetam à vero discernendi: *Quid si tacit cogitatione responderis: Quonodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus? Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini propheta illi prædixerit, et non evenierit, hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit, et idcirco non timebis eum.* Duo tamen hic sunt notanda: 1°, quod hic character, scilicet prophetie eventus, ad veritatem prophetie solum requiratur, si aliquid *absolute*, non verò si *conditionatè* prædicatur, et conditione ponimperatur. 2° Quod solus hic character non semper sufficiat ad existentiam prophetie propriè talis demonstrandam, si nempe aliquid prædicatur, quod etiam *naturali* sagacitate prævideri potest. 2° *Doctrine veritas.* Si enī propheta aliquid continet repugnans veritatis bus jam antevel ex revelatione, vel ex recta ratione

certis, non est vera, sed spuria propheta. Ille Paulus, 1 Cor. 12, 3, ait: *Nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu;* ergo propheta divinitati Christi contradicens, hoc ipsa spuria est et adultera. 3° *Prophetæ claritas suo tempore apparet;* nam propheta debet habere sensum determinatum, ita ut saltem post eventum clara fiat. Sic, e. g., propheta de excidio templi et Jerosolymæ, Dan. 9, v. 26, his verbis expressa: *Et civitatem et sanctuarium dissipabili populus cum duce venturo, omnino perspicua est, postquam exercitus romanus due Tito Jerosolymam expugnavit, templum et urbem devastavit.* 4° *Miracula,* que si prophetie confirmande accedant, maximam probandi viri illis conferunt. Plura de signis et characteribus vere prophetia à falsa discernendae apud Calmetum (1) et Sigism. Storchianum invenies.

52. Corollarium. Ex dictis patet frivolum ac infirmum esse incredulorum (2) argumentum, dum ait, nihil ex prophetis probari posse; quia dum illi sunt aut fiebant, nondum discerni poterat utrum sint vera vel false. Nam, etiam si ab initio hoc dubium fuisset, tamen dubitatio de veritate prophetie cæsasset, postquam illa impleta est. Consensus enim predicti eventus cum vaticinio, quo prædicabatur, clarum indicium est illud: vaticinum fuisse verum, et illius auctorem non esse falsum Prophetam; notanda tamen ea, quæ hac de re numero præcedente observavimus. Ceterum falsi prophetæ semper facile discerni poterant, quia omnibus temporibus sui similes erant, impiis hominibus adulantes, impunitatem scelerum ac pacem falso promittentes, et contemptum religiosi divinitate justitiae inculcantes; sicut nostræ aetate solent facere increduli, et pseudophilosophi. Ceteri falsi prophetæ nunquam deceperunt alios, nisi volentes.

53. Queres XXIV: *An ab origine mundi usque ad ultima Ecclesiæ tempora dati sint Prophetæ?* Resp.: Affirmative. Nam Prophetæ in lege naturæ erant Adam (3) suo cum Evâ conjugio præsignans communum mysticum Christi cum Ecclesiæ; Noe predictis diluvium: Abraham, Isaac et Jacob de rebus dñi post futuris à Deo instructi, aliique. In lege Mosaicâ prophetarunt Moyses, Samuel, David, Elias, Eliseus, pluresque alii, quibus accenseri possunt summi pontifices, per Urim et Thummim oracula (4) residentes. Præalii autem nomine Prophetarum V. T. veniunt ii, qui vocantur Prophetæ Majores, nimurum Isaías, Jeremias, Ezechiel, Daniel, vel Minores, Oseas, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Agæus, Zacharias, Malachias, idèo dicti Prophetæ minores, quia vaticiniū sua libellis brevioribus sunt complexi; licet catervoquin auctoritate canonicâ omnino sint propter majoribus.

56. Queres XXVII: *Quo tempore Prophetæ majores et minores prophetaverint, et an eo ordine, quo in sacris Bibliis ponuntur?* Resp.: Ad intelligendam vaticinia Prophetarum tam majorum, quam minorum, magnopere referat scire chronotaxin seu tempus, quo quisque illorum Prophetarum vaticinatus est. Ille scriptorista, nominatus Cornelius à Lap. (5), Tirinus (6), Goldhagen (7), solent oculis subiecere tabulam chronologiam Prophetarum tam majorum, quam minorum.

(1) In Cantico Magnificat.

(2) Dial. contra Tryphon.

(3) Genes. 2, 21 et 25, ubi: cum Deus Adamo immisit soporem eum extasi mensis conjunctum, is sp̄i propter cognovit matrimonium naturale esse figuram unionis Christi cum Ecclesiæ. Vidi interpres orthodoxos in cit. loc.

(4) Quid in rationali summi pontificis fuerit Urim et Thummim, et quomodo Deus per Urim et Thummim summo Pontifici responderet, seu oracula dederit, explicit Cornelius à Lap., aliique interpres commentarii. In Exod. 28, v. 30. Idipsum etiam exponit Calmetus in suo Dictionario Biblico, v' Urim et Thummim.

(5) In Canticō Magnificat.

(6) L. 3 de Civ. c. 26.

(7) De Signis Ecclesiæ Dei tom. 1, 6, signo 19.

Item tom. 2, 1, 22, cap. 5, pag. 421.

(8) Ad intitulum Commentarii, tam in Prophetas maiores, quam minores.

(9) In Chronico sacro ante Commentarium sum in S. Scripturam positio, cap. 30.

(10) Part. 2 Introduct. in S. Scriptur. num. 209.

Et quanvis haec tabula inter se discrepant quoad fidem anum mundi, quo primus Prophetarum istorum, nempe Oseas, prophetae ceperit; tamen omnes in eo convenient, quod Prophete tam majores, quam minores intra spatium 500 annorum circiter, aut certe non ultra spatium 400 annorum fluerint.

Porrò scire expedit, quinam eorum ante, in aut post captivitatem Babyloniam vaticinati sint. Ante captivitatem prophetarum Oseas, Joel, Amos, Isaías, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum; Jeremias vero prophetauit paulo ante captivitatem Babyloniam, et durante ipsa hic captivitate, quae contigit sub Sedecia rege Iuda. Circa idem tempus prophetarum Habaecu, Sophonias, Baruch, Ezechiel. Unde colliges, quod Jeremias et Ezechiel eodem tempore vaticinati sint; Jeremias quidem in Iudea, Ezechiel in Babyloniam: idem erat utriusque Prophete argumentum, hoc solo discrimine, quod, quae, Jeremias clare et aperte Iudeis Jerosolymas; eadem Ezechiel in Babyloniam tecere per figuram et enigmata proposuerit; quod ideo fecisse creditur, quia nolli sua intonscore Babylonis, ne hi causam inde sumerent irridendi et vexandi Iudeos, sed voluit illa a solis popularibus suis intelligi, quibus ipsem omnia explicabat. Circa idem tempus in captivitate Babylonica clarececepit sub Nabuchodonosore Daniel, et Prophetam egit usque ad tempora Cyri. Post redditum Iudeorum ex captivitate Babylonica fluerunt Aggeus, Zacharias et Malachias.

Præterea, notandum, quod ex predictis Prophetis aliqui etiam ante eversionem regni Israel (hoc est, antequam decim tribus ad Assyrios abducerentur) vaticinati sint. Nam Oseas, Amos, Isaías et Michæas non tantum de regno Iuda, sed etiam de regno Israel, ejusque interitu prophetarunt; ceteri ex predictis Prophetis ferme unice regnum Iudei respiciunt. Voluit nimur Deus tot Prophetas intra spatium 500 annorum (vel certe non ultra spatium 400 annorum) ad regnum Israel de Iuda mittere, ut lapsos in abominatione sceleris, presertim idolatriæ de imminente pena premoneret, et ad uitam religionem ac Deum patrum suorum revocaret.

Denique ad partem alteram presentis questionis dico Prophetas ex ordine temporis prophetatæ quo in nostris Bibliis ponuntur, nisi quod quatuor majores Prophetæ cum Baruch præponantur Prophetis minoribus, etiam si non hos omnes tempore processerint. Nam teste Cornelio à Lap. (1) (cui hæc in re etiam ceteri scriptoristæ ferme in omnibus consentiunt) primus secundum seriem temporis, quo vaticinati sunt, fuit Propheta Oseas; secundus Joel; tertius Amos; quartus Isaías; quintus Abdias; sextus Jonas; septimus Michæas; octavus Nahum; nonus Habacuc; decimus Sophonias; undecimus Jeremias; duodecimus Baruch; tredecimus Ezechiel; quatuordecimus Daniel; quintusdecimus Aggeus; sextusdecimus Zacharias; septimusdecimus Malachias.

(1) In Prophetas Proemio, quest. 4.

Hæc de prophetis et Prophetis generatim sumptis (maxime in ordine ad scopum nostrum contra incredulos) adnotatæ sufficiat. Plures adhuc Canones seu regulæ, que ad intelligentes propheticos S. Scripturae libros apprime servint, eruditissime recenti Salmeron (1), Cornelius à Lap. (2) Calmet (3), aliisque.

SECTIO II.

DE PROPHETIS MAJORIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Isaïa.

Isaías secundum etymon nominis sui, *Jeschajah, Salus Domini*, in vaticiniis suis regnum Israëlis, precipiū tamen regnum Judee spectat, quam historiam licet respiciat, permagnâ tamen curâ circa vocacionem gentium, et Iesu Christi adventum, prædicationem, passionem, mortem, regnūque versatur. Porrò hic Propheta fuit vir per omnia magnus, puta primò splendore generis, utpote regia stirpe ortus (4). Secundò vite sanctitatis; ut patet ex ejus scriptis, et ex communione Ecclesiæ sensu, in quâ pridem receptissimum fuit, huic Prophete titulum sancti attribuere (5). Tertiò, eloquentia, quâ ut actions et è regia stirpe, et regi educatus, plurimum valuit. Unde à S. Chrysostomo (6) merito *Propheta vocalissimus et magniloquissimus* vocatur: à Grotio vero *Demostenes*; à Mörne Tullio Cicero; à Heidegger fulgoranti Pericli comparatur; immo Gaspar Sanctius neminem illi vel orationem vel poemam, vel historicum conferendum putat, utpote quos omnes eloquentia stylque sublimi longo post se intervallo relinquunt, nobilitatem generis sui ipsi dictione praे se ferens. Scriptis autem Librum sumum hebreicæ, quem 70 Interpretes in linguam graecam, S. Hieronymus in latinam transtulerunt; quavis hodi translatio greca ab hebreico et latino textu hinc inde dispergit. Quartò, constantia in adversis, et gloriose martyrio. Nam serra lignæ ab impio rego Manasse dissecutum fuisse, quod regem et principes acris increpat, communis est Hebreorum traditio, inquit Tertullianus, Hieronymus, Basilius, Haymo et alii. De magnificè ejus sepultura et egregiis miraculis multa referunt Epiphanius et Dorotheus.

57. Queres 1: « Quid de vaticini Isa. 7, 14, etc.: *Ecce Virgo concipiet et pariet filium*, etc., exposi-

(1) Prolegom. in S. Scripturam, proleg. X, canon. 53, usque ad Canon. 48.

(2) Vide in fronte Commentarii hujus auctoris in Prophetas majores, Proemium et Canones, qui facit prædictum intelligendis Prophetis; item Proemium et Canones, in 12 Prophetas minores.

(3) Prefat. General. in Prophetas.

(4) Isaías fuit nepos Amasia regis Iuda, ex fratre, patruelis et soeror Manassæ, ut teste Hieronymus in cap. 20. Ita Hebrei tradunt.

(5) In Martyrologio Romano annuatorie die sextæ juli memoria S. Prophetæ Isaiae, coliturque is tam in Ecclesiæ graeca, quam latini; quemadmodum in Actis sanctorum à Bollandistis conscriptis, tom. 2 mensis juli, pag. 250 et 251, fuisse demonstratur.

(6) Homil. 8 in Genes. et Homil. 40 in ad Cor.

PARS VI. SECT. II. DE PROPHETIS MAJORIBUS.

tione, quam auctor impii libri *Horus* dicti excogitavit, sentiendum sit? » Antequam respondeam, aliquas annotationes premittre oportet. Primo notandum, quod memorari libri auctor, qui sub assumpto *Horus* nomine latere voluit, in detestando opere suo inani logiacitate ostendere conetur, libros propheticos S. Scripturae nil aliud continere, quam hieroglyphica veterum Egyptiorum et Orientalium malè intellecta. Atque hæc videtur esse una (1) extraktionis, cur idem auctor sibi adoptaverit fictitium nomen Horus. Sieut enim seculo V, quidam grammaticus *Horus*, Apollo appellatus fragmenta veterum Egyptiacorum hieroglyphicorum greco sermone explicavit (2); ita recentor ille nostræ stœti *Horus* prophetias in sacris Litteris contentas, que ipsius opinione eandem cum hieroglyphicis veterum Egyptiorum et Orientalium originem habent, ad horum normam expondere adulaborit (3). Secundo notandum, quod idem auctor illud Isaïa vaticinum: *Ecce Virgo concipiet et pariet filium*, et vocabulari nomine ejus *Emmanuel*. *Quia antequam sciat puer reprobare malum et eligere bonum, derelinquet terra quam tu detestaris a facie diuorum regum surorum, in memoriato libro suo (4) sequentibus verbis (qua ex germanico in latum translatis, lectori ob oculos ponimus) exponat: « En denuo afflusi fit ad juvenem Horum. Notum est, quod celestis Virgo, juxta opinionem Egyptiorum fuerit Isis, mater Horæ. Ea hunc singulis annis pariebat, quando sol ex signo coelesti Virginis ad libram transibat. Quamdiu autem sol in his canibus regibus coeli, puta in leone et virginem morabatur, tandem Isis Horum gestabat in utero, et omnis regio, exundante Nilo, tegebatur, hoc est, a gemino illo coelesti signo quadam modo deserta erat. » At Prophetæ (nimis Isaïas) ipsem nesciebat, quod virgo illa sit Isis, et Emmanuel sit juvenis Horus; ideo Emmanuel facit Messiam Iudeorum.... pro ambobus verò illis regibus coeli (leone et virginis) duos reges, nimur regi Iuda, et regni Israel substituit. Ita fabulosus illi auctor. Sed resp. et dico hanc memorari vaticinii Isaiae expositionem esse falsitatem.*

Corollarium. Liber Horæ est recens exemplum, quo de novo demonstratur, in quas absurditates et errores intellectus humanus sibi soli relinet, aut spiritu privato ducit devit, si deserto SS. Patrum et Ecclesiæ sensu S. Scriptorium interpretari audeat, prout novatores solent. Aliud simile exemplum in sequentibus duabus questionibus mox adducemus, in quibus etiam genuinum sensum memorari vaticinii Isaiae pluribus explicabimus.

58. Queres II: *Quanam memorati vaticinii de Virgine paritur, Isa. 7, 14, etc., fuerit expositione Joan. Laurentii Isenbieth, et quām iustè ei sit condemnata?* Res: Juxta judicium theologorum Argentinensium, 5 aprilis 1778, de Libro J. L. Isenbieth (2), ejusque expositione vaticinij Isa. loc. cit. de Virgine paritur totum, totum hujus auctoris systema ad has tres propositiones reducitur, 1ª Isaías. cap. 7, v. 14 et 15, dicens: *Ecce Virgo concipiet et pariet filium et vocabitur, nomen ejus Emmanuel*. Butyrus et mel comedet, ut scilicet reprobare malum et eligere bonum, nihil predixit de Christo et ejus Matre. 2ª Emmanuel Isaia de Christo intelligi nequit, seu in sensu litterali, seu in sensu ty-

(1) Plura contra impium librum *Horus* dictum habet Cl. Sandwechler supra, sect. 4, quest. 5, num. 5, in notis citatus.

(2) Titulus hujus libri germanicus vulgati est: *Johann. Lorenz. Isenbieths neuer Versuch über die Weissagung vom Emmanuel*, 1778. Sive latine: *Joan. Laurentii Isenbieth novum Tentamen de Emmanuel*, 1778.